

УДК 342.951

А.В. Серeda,
аспірант Національного університету
ДПС України

АТЕСТАЦІЯ НАУКОВИХ КАДРІВ ЯК АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА

У статті на підставі аналізу сутності адміністративних процедур та класифікації їх видів обґрунтовується належність атестації наукових кадрів до атестаційних адміністративних процедур.

Ключові слова: адміністративні процедури, атестаційні процедури, атестація наукових кадрів, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання.

В статье на основании анализа сущности административных процедур и классификации их видов обосновывается принадлежность аттестации научных кадров к аттестационным административным процедурам.

Ключевые слова: административные процедуры, аттестационные процедуры, аттестация научных кадров, присуждение ученой степени, присвоение ученого звания.

On the basis of the analysis of essence of administrative procedures and classification of their kinds the accessory of an academic staff certification to the attestative administrative procedures is proved.

Key words: administrative procedures, certification procedures, certification of academic staff, graduation, academic rank assignment.

У ст. 54 Конституції України закріплено те, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятком, встановленим законом [1]. Обов'язок наукового працівника представляти результати наукової і науково-технічної діяльності шляхом наукових доповідей, публікацій та захисту дисертацій закріплено у ст.6 Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" [2], так само як і право вчених на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук та присвоєння вчених звань старшого наукового співробітника, доцента і професора (ст. 20 вказаного Закону). Разом з тим сама процедура здобуття наукового ступеня та присвоєння вчених звань в науці адміністративного права та адміністративного процесу розглянута ще недостатньо, переважно в контексті іншої проблематики. Однак сучасність ставить перед наукою нові завдання, зокрема, оновлюється нормативно-правова база атестації наукових кадрів, збільшується кількість судових позовів щодо дій суб'єктів такої атестації, що обумовлює актуальність та важливість дослідження ключових питань атестації наукових кадрів як адміністративної процедури. Вказане обумовлює актуальність та новизну даної статті, метою написання якої є визначення місця атестації наукових кадрів серед адміністративних процедур.

Поняття адміністративної процедури у теоретичних джерелах трактується по-різному. Так, О.С. Лагода визначає її як встановлений законом порядок розгляду та розв'язання індивідуальних адміністративних справ органом виконавчої влади і місцевого самоврядування, який закінчується прийняттям адміністративного акта або укладанням адміністративного договору [3, с. 12–14]. Близькою до цієї точки зору є позиція співробітників Центру політико-правових реформ, відповідно до якої адміністративна процедура – це встановлений законодавством порядок розгляду та вирішення адміністративними органами індивідуальних адміністративних справ [5, с. 221]. Разом з тим існують визначення, відповідно до яких адміністративні процедури – це процедури здійснення різних видів позитивної управлінської діяльності (процедури нормотворчої діяльності, процедури реалізації прав і обов'язків громадян і організацій у сфері управління, процедури контрольної діяльності), а також процедури, пов'язані з організацією роботи апарату органів виконавчої влади [5, с. 222]. Дискусії щодо сутності адміністративної процедури, пов'язані з існуванням різного розуміння сутності адміністративного процесу та його співвідношення з адміністративною процедурою, уже упродовж тривалого часу точаться в науковому співтоваристві. Не зупиняючись на їх сутності, що може слугувати темою окремого наукового дослідження, зауважимо, що ми поділяємо позицію російських вчених – авторів словника з адміністративного права, широко цитовану багатьма українськими дослідниками, які у вузькому розумінні адміністративну процедуру визначають як порядок розгляду і вирішення уповноваженим органом державної влади (переважно органом виконавчої влади) конкретних індивідуальних справ, пов'язаних зі зверненнями громадян та організацій у відповідний орган з метою реалізації чи захисту своїх прав і законних інтересів, а в широкому – як порядок здійснення органом виконавчої влади, посадовою особою встановлених для нього повноважень (порядок розробки, обговорення і прийняття правового акта, оформлення документа, що має юридичне значення; порядок прийому особи на державну службу, проходження атестації та оформлення відповідних документів, порядок розгляду матеріалів про заохочення службовців, про притягнення до дисциплінарної відповідальності; порядок оформлення контрольної-наглядової діяльності, тощо) [6, с. 10; 7].

Що стосується існуючих у теоретичних джерелах підходів до класифікації адміністративних процедур, то, залежно від предмета діяльності (виду провадження) органів публічної адміністрації, у взаємовідносинах з приватними особами (від мети, яка досягається їх застосуванням) функціональні адміністративні процедури класифікуються на: 1) правонаділяючі; 2) реєстраційні; 3) ліцензійно-дозвільні; 4) контрольні-наглядові; 5) екзаменаційно-конкурсні; 6) державно-заохочувальні; 7) експертно-засвідчувальні [8, с. 38] або: 1) правонаділяючі; 2) пов'язані із забезпеченням виконання громадянами та юридичними особами своїх обов'язків; 3) ліцензійно-дозвільні; 4) реєстраційні; 5) контрольні-наглядові; 6) державно-заохочувальні [9, с. 53]. Розвиваючи положення цих та інших авторів, Н.В. Галіцина дає їх характеристику. Так, правонаділяючі адміністративні процедури регулюють діяльність адміністративних органів у галузі надання громадянам і юридичним особам суб'єктивних публічних прав або визнання за ними визначеного правового статусу. Прикладом можуть слугувати процедури надання податкових пільг або відстрочки зі сплати податків. Адміністративні процедури, пов'язані із забезпеченням виконання приватними особами своїх обов'язків, стосуються, наприклад, обов'язку проходження власником автотранспорту технічного огляду. Справедливо відзначається, що мають певні особливості процедури в сфері одержання ліцензій, а також інших дозволів на здійснення певних видів

діяльності або здійснення певних дій. Крім ліцензування і дозвільної діяльності у сфері громадської безпеки, до цього виду адміністративних процедур авторами підручника віднесено екзаменаційно-конкурсні та експертно-засвідчувальні процедури [10, с. 439]. Реєстраційні процедури включають державну реєстрацію нормативних правових актів органів публічної адміністрації, державну реєстрацію юридичних осіб, громадських організацій, прав на нерухомість і т. д. Контрольно-наглядові процедури охоплюють діяльність органів публічної адміністрації у галузі контролю за дотриманням громадянами і юридичними особами вимог законодавства. І, нарешті, державно-заохочувальні адміністративні процедури охоплюють діяльність державних органів із заохочення фізичних і юридичних осіб за заслуги перед державою та суспільством [11].

Відаючи належне систематизації видів адміністративних процедур, здійсненій Н.В. Галіциною, зауважимо, однак, що правонаділяючі адміністративні процедури в галузі надання громадянам і юридичним особам суб'єктивних публічних прав або визнання за ними певного правового статусу – надзвичайно широка категорія, яка може включати як визнання певних юридичних фактів, котрі не залежать від волі учасників суспільних відносин, так і проходження певної атестаційної процедури, наслідком успішного проходження якої є надання певного правового статусу. У той же час за своєю сутністю такі процедури відмінні від процедур в сфері одержання ліцензій, а також інших дозволів на здійснення певних видів діяльності або здійснення певних дій, що включають у тому числі екзаменаційно-конкурсні та експертно-засвідчувальні процедури. Останні у цьому випадку носять допоміжний характер, оскільки метою їх проходження є надання певного дозволу чи ліцензії.

Водночас існують процедури, які мають не допоміжний, а основний характер – метою здобуття наукового ступеня кандидата чи доктора наук, наукового звання доцента чи професора є не отримання таким чином дозволу на зайняття викладацькою чи науковою діяльністю (для цього такий дозвіл не потрібен), а саме отримання відповідного звання чи ступеня. З огляду на це, найбільш точно, на нашу думку, сутність цих повноважень визначена С.Г. Стеценком, який до неюрисдикційних (неконфліктних) проваджень відносить нормотворчі провадження (діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо підготовки та ухвалення правових актів); установчі провадження – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо створення, реорганізації, ліквідації підприємств, установ та інших структур; правозастосовні провадження – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо вирішення адміністративних справ із застосування норм адміністративного права; реєстраційні провадження – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо офіційного визнання законності відповідних дій чи нормативно-правових актів; атестаційні провадження – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо визначення відповідності об'єктів атестації вимогам, (критеріям), необхідним для функціонування у певній сфері; контрольно-наглядові провадження – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо здійснення контролю та нагляду у сфері державного управління [12]. Отже, атестація наукових кадрів за своєю сутністю, на нашу думку, повною мірою відповідає сутності саме атестаційних проваджень як діяльності уповноважених органів (посадових осіб) щодо визначення відповідності об'єктів атестації вимогам, (критеріям), необхідним для функціонування у певній сфері. Це підтверджується наступним.

По-перше, атестація наукових кадрів являє собою порядок розгляду й вирішення уповноваженим органом державної влади (Міністерством освіти і науки

України), а також уповноваженими цим органом суб'єктами (спеціалізованими вченими радами, вченими радами, атестаційною колегією тощо) конкретних індивідуальних справ, пов'язаних зі зверненнями спеціалізованих вчених рад і вчених рад вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ з метою прийняття рішення щодо присудження наукового ступеня та присвоєння вченого звання. Тобто атестація наукових кадрів цілком підпадає під визначення адміністративної процедури у вузькому розумінні. По-друге, атестація наукових кадрів за своєю сутністю є діяльністю уповноважених органів (посадових осіб) щодо визначення відповідності об'єктів атестації певним вимогам та критеріям, тобто належить до атестаційних процедур. І, по-третє, результатом атестації наукових кадрів є прийняття індивідуального адміністративного акта, що є однією з ознак адміністративних процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – Ст. 165.
3. *Лагода О.С.* Адміністративна процедура, її значення та місце в адміністративно-процесуальній діяльності / О.С. Лагода // Право України. – 2006. – № 4. – С. 12–14.
4. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / авт.-упор. В. П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
5. *Попов Л.Л.* Административное право Российской Федерации / Л.Л. Попов, Ю.И. Мигачев, С.В. Тихомиров. – М. : Юрайт, 2010. – 444 с.
6. Словарь административного права / колл. авт. : И.Л. Бачило, Т.М. Гандилов, А.А. Гришковец, И.С. Милухин, М.В. Пучкова. – М. : Фонд “Правовая культура”, 1999. – 320 с.
7. *Ємець Р.О.* Адміністративно-правові засади здійснення державного контролю у сфері земельних відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Р.О. Ємець ; Державний науково-дослідний інститут МВС України. – Київ, 2011 – 224 с.
8. *Беркутова О.С.* Административно-процедурные производства в сфере исполнительной власти : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / О.С. Беркутова. – М., 2005. – 205 с.
9. *Лазарев И.М.* Административные процедуры в сфере взаимоотношений граждан и их организаций с органами исполнительной власти в Российской Федерации : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / И.М. Лазарев. – М., 2002. – 199 с.
10. Административное право России : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности “Юриспруденция” / под ред. П.И. Кононова, В.Я. Кикотя, И.Ш. Киялханова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА : Закон и право, 2009. – 687 с.
11. *Галіцина Н.В.* Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу / Н.В. Галіцина // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 163–177 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10gnviar.pdf>.
12. *Стеценко С.Г.* Адміністративне право України : навч. посіб. / С.Г. Стеценко. – К. Атіка, 2007. – 624 с.

Отримано 12.08.2013